

TUOMIOISTUINTEN ROOLI JA VALLANJAON PERIAATTEET

Strateginen litigaatio oikeudellistumisen uutena aaltona

Tuomas Hupli

Prosessioikeuden prof.

Valtiovallan kolmijako

- Useimmissa demokratioiksi mielletyissä valtioissa kolmijako on enemmän kuin periaate
 - Legalisoitu perustuslaissa (esim. Suomen Perustuslaki 3 §), meillä myös Tuomioistuinlain 1 luvun 3 ja 6 §:ssä, 9 luvun 1 §:ssä
 - Huom.! ”Demokratia” on niin hieno ajatus, että sitä on aina käytetty myös diktatuureissa propagandakeinona
 - Saksan ”demokraattinen” tasavalta, Deutsche Demokratische Republik
 - Kiinan ”kansantasavalta”
- Valtion kolmijakoon kuuluu tuomiovallan ja sen käyttäjien *riippumattomuus* (PeL 3.3 §)
 - Riippumattomuuden ydin on riippumattomuutta *politiikasta*, etenkin vallassa olevasta hallituksesta
 - Tuomiovalta ei voi olla riippumatonta *lainsäädäntövallasta*
 - Oikeusvaltiossa tuomiovalta on lainsäädäntövallalle *alisteinen*
 - Ylevä ilmaisu Tuomioistuinlain 9:1.1:ssa: tuomari toimii ”itsenäisesti ja...häntä sitoo vain laki”
 - Tuomari *ei* ole sidottu esim. lainvalmistelusta ilmeneviin kantoihin eikä prejudikaatteihin

Yleinen oikeudellistumiskehitys

- Mitä monimutkaisempi yhteiskunta, sitä herkemmin ihmisten ja yhteisöjen välisiä suhteita pyritään hallitsemaan *oikeusnormeilla*
 - Tavoitteena yleensä ennakoitavuus = (ainakin) muodollinen oikeusvarmuus
 - Samalla väistämättä tavoitteena tukea vastakkaisten intressiryhmien omia (usein opportunistisia) pyrkimyksiä, kuten demokratiassa kuuluukin
- Oikeudellistumisen perusongelmia:
 - Moraalin kodifioituminen = ns. käytännöllisen järjen alan kapeutuminen
 - Kirjoitetun lainsäädännön massiivinen ekspansio
 - Liiallinen – jopa naiivi – luottamus oikeusnormien voimaan
 - *Uusien tehtävien ”puskeminen” tuomiovallan käyttäjille*

Strateginen litigaatio oikeudellistumisen uutena aaltona

- Oikeudellistuminen (ongelmineen) on helppo säilyttää juristien ”syyksi”
 - Tästä on kirjoitettu maailmalla valtavasti, esim. *Clark, Robert C.: The Interdisciplinary Study of Legal Evolution*. Yale L.J. 1981 s. 1238–1274
- Myös strateginen litigaatio on tietenkin juristien työsarkaa
 - Mutta motiivi tuskin on kokonaan juristeista kumpuava
 - Tarvitaan laajempaa kansalaisaktivismia, kuten on tapahtunutkin
- Strateginen litigaatio tuo oikeudellistumisen uusille alueille
 - Aiemmin puhtaasti poliittisiksi miellettyihin *metatason* kiistoihin
 - Äärimmilleen vietynä oikeudellistuminen johtaa myös sellaisten asioiden juridisointiin, joiden pitäisi kuulua yksilöiden väliseen järjen käyttöön
 - Kysymys on lopulta siitä, mitkä ovat – ja mitkä eivät ole – *tuomioistuinasioita*
 - Ääriesimerkkinä ranskalainen tapaus, <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000000429244.html>

Keskustelua

- Oikeudellistuminen on inhimillisesti ymmärrettävä ilmiö
- Mutta niin on myös rajojen asettaminen juridisoinnille
- Strateginen litigaatio voi olla ihmisyyhteisöjen hyvinvointia edistävää aktiviteettia
- Mutta siinä on riskinsä
 - Vallan kolmijaon hämärtyminen tai jopa hylkääminen
 - Äärimmillään perustuslaillinen konflikti valtioelinten kesken
 - Pahimmillaan väkivalta
- Strategisiksi luokiteltavia kanteita ei pidä kategorisesti jättää tutkimatta, muttei myöskään tutkittava ilman minkäänlaista rajanvetoa

Kiitos!

Hyvää pääsiäistä ja kevättä!

tuomas.hupli@utu.fi